




Vestfold og Telemark
FYLKESKOMMUNE

Veileder til matjordplan

Sist revidert august 2022



– et hjelpemiddel
til kommuner og
planleggere for å følge
opp krav til utarbeiding
av matjordplan ved
formålsendring av dyrka
og dyrkbar jord



Foto: Øystein Krona / Melsom videregående skole
Foto forside: Thomas Oderud / mostphotos.com

Innhold

Forord	3
Hvorfor en matjordplan?	4
Hva må til for at kommunen kan kreve en matjordplan?.....	5
Regional plan.....	5
Innarbeiding av kravet i kommuneplanens arealdel	5
Innarbeiding i reguleringsplaner	6
Byggesaker	6
Anbefalinger til dialog og rutiner.....	7
Kommunens ansvar	7
Tiltakshavers ansvar	7
Sjekkliste for utarbeiding av matjordplan	8
Nærmere beskrivelse/utdyping av punktene i sjekklista	9



[Om dette dokumentet](#)

Forord

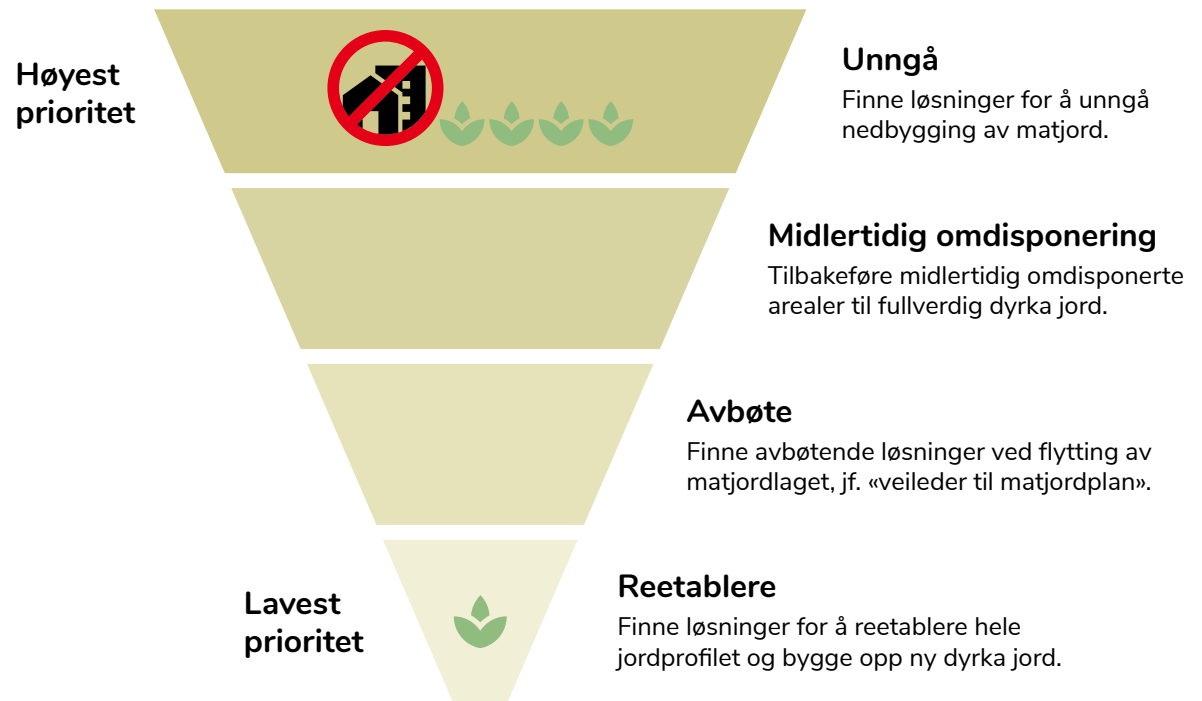
Vestfold og Telemark har en kombinasjon av god jord og godt klima som gjør matproduksjonen i fylket viktigere enn størrelsen av jordbruksarealene skulle tilsi.

Regjeringen har utarbeidet en nasjonal jordvernstrategi som ble vedtatt av Stortinget i mai 2021. Stortinget har et mål om at den årlige nedbyggingen av dyrka jord skal være under 3000 dekar innen 2025 i oppdatert jordvernstrategi.

I de regionale planene i Vestfold og Telemark (RPBA, ATP-T og ATP-G) er det mål og retningslinjer om at dyrka- og dyrkbar jord ikke skal omdisponeres.

Veileder til matjordplan skal være et hjelpemiddel til kommuner og tiltakshavere/planleggere for å følge opp krav til utarbeiding av matjordplan ved formålsendring av dyrka og dyrkbar jord midlertidig eller permanent.

Veilederen er utviklet i dialog med kommunene, Statsforvalteren og planleggere.



Hvorfor en matjordplan?

Lovgrunnlaget, nasjonal jordvernstrategi om redusert nedbygging av dyrka og dyrkbar jord, og målsettinger i regionale planer er bakgrunn for utvikling av denne veilederen.

Et økende behov for sikker matforsyning til en stadig økende befolkning i en tid med klimaendringer, gjør at jordvern ikke kan anses som en særinteresse, men en samfunnsinteresse. Jordvern handler mye om hvordan vi forvalter våre arealer. Vestfold og Telemarks jord er blant landets beste, og er viktig for norsk matproduksjon. Vestfold og Telemark har klima og jord med dyrkningsforhold som gjør at matproduksjonen i fylket er viktigere enn størrelsen av jordbruksarealet skulle tilsi.

Som et utgangspunkt slår jordlovens §§ 1 og 9 fast at dyrka jord kun skal brukes til jordbruksformål, og dyrkbar jord skal ikke gjøres uegnet til framtidig jordbruksproduksjon. I regjeringens «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 14.05.19» står det på s. 19 at: «Fylkeskommunene

og kommunene sikrer viktige jordbruksområder og kulturlandskap i landbruket gjennom langsiktige utbyggingsgrenser. Utbyggingsløsninger som kan redusere nedbygging av dyrka jord vurderes i samsvar med det nasjonale jordvernmålet.».

Hovedmålet er at dyrka og dyrkbar jord ikke skal bygges ned. Dersom tungtveiende samfunnsmessige hensyn likevel åpner for en omdisponering gjennom kommuneplan eller reguleringsplan, er det en målsetting å kunne nytte den verdifulle matjorda til videre matproduksjon. Gjennom en god plan for flytting av matjord, kan kommunen bidra til å opprettholde og aller helst øke matproduksjonen, selv om dyrka jord blir omdisponert. God matjord blir tatt vare på, samtidig som matproduserende- og dyrkbare arealer blir forbedret for fremtidig generasjoner.

Denne veilederen skal være et hjelpemiddel i kommunens oppfølging av mulige formålsendringer og omdisponeringer av dyrka og dyrkbar jord i plansaker etter plan- og bygningsloven. Det er et mål at kommunene har mest mulig like krav til handtering av matjordlaget. Det sikrer forutsigbar og lik praktisering i kommunene i Vestfold og Telemark.



Foto: Norsk landbruksrådgivning Viken / Torgeir Tajet

Hva må til for at kommunen kan kreve en matjordplan?

Regional plan

Kravet om utarbeiding av matjordplan har utgangspunkt i retningslinjene i Regional plan for bærekraftig arealpolitikk (RPBA), Regional plan for samordna areal- og transport i Telemark 2015–2025 (ATP-T) og Regional plan for samordna areal- og transport i Grenland 2014–2025 (ATP-G).

Innarbeiding av kravet i kommuneplanens arealdel

Det må legges inn retningslinje og bestemmelse i kommuneplanens arealdel for at kommunen skal ha rettsgrunnlag til å kreve utarbeiding av matjordplan ved formålsendring og/eller omdisponering av dyrka og dyrkbar jord i plan- og byggesaker.

Forslag til formulering av bestemmelse i kommuneplanens arealdel jf. pbl. § 11-9 nr. 8:

Gjenbruk av matjord

I reguleringsplan jf. pbl § 12-1 som tillater formålsendring eller omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord, skal det kreves matjordplan. Den skal sikre at matjordlaget brukes til matproduksjon på oppfyllingsområder for ny dyrka jord eller forbedring av dyrka eller dyrkbar jord.

Forslag til matjordplan skal følge med som del av høringsgrunnlaget ved offentlig ettersyn av reguleringsplan.

Det må utarbeides bestemmelser som sikrer at matjorda ivaretas i henhold til matjordplanen.





Foto: Georg Johnsen Aamodt / Melsom videregående skole

Innarbeiding i reguleringsplaner

I reguleringsplaner (områderegulering og detaljregulering jf. pbl § 12-1) som omfatter omdisponering/formålsendring av områder med dyrka eller dyrkbar jord skal det utarbeides matjordplan og ha bestemmelser som sikrer gjennomføring av matjordplan. Det må utarbeides bestemmelser som sikrer at matjorda ivaretas i henhold til matjordplanen.

Forslag til formulering av bestemmelse i reguleringsplaner:

Gjenbruk av matjord

Matjorda skal ivaretas i henhold til matjordplanen datert [dato.måned.år].

Forslag til formulering på rekkefølgebestemmelse i reguleringsplaner:

Matjord

1. Matjord skal ikke flyttes før igangsettsings-tillatelse er gitt for tiltak på dyrka jord i et planområde.
2. Kommunens landbruksforvaltning skal varsles før igangsettingstillatelse kan gis.
3. Bekreftelse fra kommunens landbruksforvaltning på at matjordplanen er fulgt skal foreligge før ferdigattest kan gis.

Forslag til formulering på fellesbestemmelser i områdeplaner som ikke har utarbeidet matjordplan og krever ytterligere regulering:

Gjenbruk av matjord

I reguleringsplaner jf. pbl §12-1 som tillater formålsendring eller omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord, skal det kreves matjordplan som sikrer at matjordlaget skal brukes til matproduksjon på oppfyllingsområder for ny dyrka jord eller forbedring av dyrka eller dyrkbar jord.

Forslag til matjordplan skal følge med som del av høringsgrunnlaget ved offentlig ettersyn av reguleringsplan.

Det må utarbeides bestemmelser som sikrer at matjorda ivaretas i henhold til matjordplanen.

Byggesaker

I byggesaker som omfatter arealer med dyrka og dyrkbar jord hvor overordnede planer ikke inneholder matjordplan, skal det settes vilkår om utarbeiding og godkjenning av matjordplan før igangsettingstillatelse kan gis. Det må settes krav til gjennomføring.

Anbefalinger til dialog og rutiner

Ved behandling av plan- og byggesaker som inneholder en mulig formålsendring og/eller omdisponering av matjord, anbefales følgende dialog og rutiner:

Kommunens ansvar

- Kravet om utarbeiding av matjordplan må formidles tidligst mulig i planprosessen.
- Krav om matjordplan bør være et av punktene på sjekklister til kommunenes oppstartsmøte eller forhåndskonferanse med tiltakshavere/ forslagstillere.
- Det bør vurderes om den lokale landbruksforvaltningen skal stille på forhåndskonferansen.
- Rutiner må tilpasses den enkelte kommunes rutiner for behandling av reguleringsplaner.

- Den enkelte kommune bør beskrive og vedta rutiner som innføres administrativt i kommunene som en følge av at matjordplankravet vedtas.
- Matjordplan skal foreligge før kommunen sender reguleringsplanen til 1. gangs behandling.
- Kommunens landbruksforvaltning skal godkjenne matjordplanen.
- Gjennomføringen av matjordplanen skal sikres i bestemmelsene til reguleringsplanen og i tilhørende utbyggingsavtale, se forslag.

Tiltakshavers ansvar

- Det er tiltakshavers ansvar å utarbeide matjordplanen.
- Tiltakshaver må benytte seg av jordbruksfaglig/ agronomisk fagkompetanse i forbindelse med utarbeidelse av matjordplanen. Kompetansen skal beskrives.
- Det er tiltakshavers ansvar å følge opp at matjordplanen følges.
- Ved behov for endringer i matjordplanen må dette meldes inn til landbruksforvaltningen i kommunen og godkjennes på forhånd. Kommunen kan føre tilsyn med jordflyttingen og stoppe arbeidet dersom det oppdages forhold som ikke er i tråd med matjordplanen.



Merk!

Matjordplan kan utløse krav til saksbehandling etter annet lovverk, for eksempel kulturminnevern og forurensing, og omfattes ikke av denne veilederen.

Sjekkliste for utarbeiding av matjordplan

Her et forslag til oppbygging av en matjordplan. På de neste sidene følger en nærmere beskrivelse/utdyping av de enkelte punktene.

1

Beskrivelse av område og matjorda som flyttes

- Kart
- Områdebeskrivelse
- Jordkvalitet
- Steininnhold
- Jordanalyser
- Status jordboende sykdommer/ skadedyr, svartelista planter
- Totalt matjordvolum
- Bruk av matjord i planområdet (faglig begrunnelse)
- Volum som flyttes i m³ = Totalt matjordvolum m³ – Intern bruk m³

2

Vurdering og avklaring av mottaksarealer

- Flere alternative mottaksarealer skal presenteres og vurderes
- Argumentasjon for valgte mottaksarealer
- Krever flyttingen søknad om nydyrking?
- Vesentlig terrengendring er søknadspliktig

3

Beskrivelse av mottaksarealet

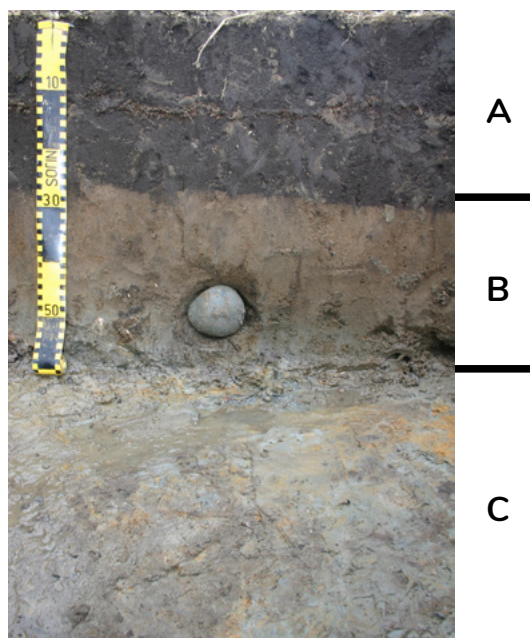
- Kart
- Områdebeskrivelse
- Eierforhold og kontaktinformasjon
- Avstand flytting
- Jordkvalitet
- Tykkelse på tilført matjord
- Mottaksarealenes avlingsøkning etter matjordflytting (evt. kost-/ nyttevurdering)
- Jordanalyser
- Status jordboende sykdom og ugras

4

Utførelse av jordflyttingen

- Tidspunkt for flytting, melding og flytting
- Krav til værforhold
- Evt. mellomlagring beskrives
- Maskiner som brukes til jordflyttingen
- Evt. krav om solding av stein
- Utbyggers plan for oppfølging og kvalitetssikring av jordflyttingen
- Vurdering av dreneringsbehov og evt. ansvarsfordeling
- Dato avsluttet jordflytting, melding om gjennomført
- Skriftlige avtaler

Nærmere beskrivelse/ utdyping av punktene i sjekklista



Jordprofil viser A, B, C-sjikt. Foto: NIBIO

1

Beskrivelse av matjorda som flyttes

- Matjorda er det øverste laget som inneholder mørkere organisk materiale (ofte 20–30 cm, betegnet ploglaget eller A-sjiktet).
- Kart med markslag AR5 i M 1:5000 eller større målestokk. Skriv på matjordtykkelsen på de ulike delene av arealet.
- Jordprøvene for dyrka jord er de samme som tas ved ordinær drift av jordbruksarealet. Det analyseres for jordart, volumvekt, moldklasse, leirklasse, leirinnhold, glødetap, pH, P-AL, K-AL, Ca-AL, Mg-AL, Na-AL. Jordprøvene skal ikke være eldre enn 8 år; jf. krav som stilles til dokumentasjon for produksjonstilskudd.
- For dyrkbar jord er det noe mindre krav til jordprøver og beskrivelse. Kommunen spesifiserer kravene i hvert enkelt tilfelle.
- Jordkvalitet med tanke på arealets produksjonsevne: Egnethetsklasser korn, potet, grønnsaker. Kvalitet drenering. Eventuelle muligheter for vanning. NIBIOs jordsmonnsdata WRB, tekstur finnes på [NIBIOs nettsted «Kilden» under «jordsmonn»](#). På bakgrunn av innsamlet informasjon bør tiltakshaver kunne gi en faglig vurdering av matjordas produksjonsevne. Kommunene har også analoge jordtypekart som kan være nyttige.
- Status for jordboende sykdom, ugras og svartelistede planter som potetcystenematode, floghavre, svartstøtvier og hønsehirse skal beskrives. Se PCN-register. Dersom status for potetcystenematoder

(PCN) ikke er kjent, kan det være nødvendig å ta ut jordprøver. Prøvene bør identifiseres til art (gul og hvit PCN). Kontakt Mattilsynet dersom det er aktuelt å flytte PCN smittet jord. Eiendom som avgir matjord må ikke stå i floghavregisteret. Kontakt kommunen ev. Mattilsynet for tilgang til registeret. Dersom eiendommer har eller er registrert med jord med floghavre må det søkes Mattilsynet om evt. dispensasjon for flytting. Det bør ikke være hønsehirse i jord som flyttes til arealer uten hønsehirse. Ved flytting av jord til arealer der det skal dyrkes grønnsaker og poteter må en være oppmerksom på mulig spredning av løkhvitråde, ringråde og meget uheldige polyfage plantepatogene nematoder. Les mer om [risiko for spredning av planteskadegjørere og floghavre i forbindelse med anleggsarbeid på Mattilsynets nettsider](#).

- Volum av matjorda = areal x matjordtykkelse (tykkelsen kan variere på ulike deler av arealet)
- Nødvendig intern bruk av matjord på arealet som er tillatt omdisponert: Regionale planer er klar på at matjorda skal brukes til matproduksjon. Intern bruk av matjord til andre formål skal derfor minimeres og behovet skal grunngis. Grøntarealer trenger ikke mer enn 5–10 cm matjord.
- I samferdselsanlegg og for næringsområder vil det være naturlig å kreve at all matjorda flyttes ut av området. Ved boligbygging kan kommunen angi en prosentsats for hvor mye matjord som skal flyttes.

2

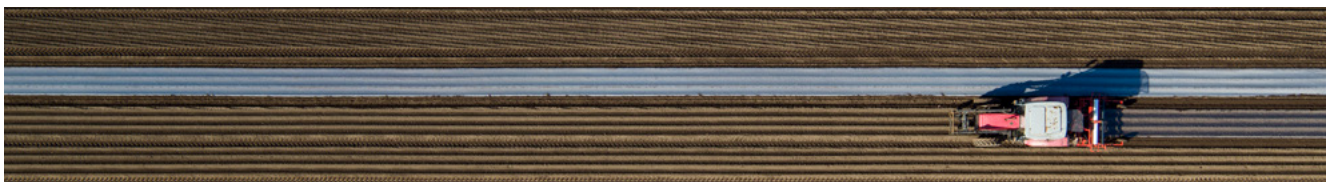
Vurdering og avklaring av mottaksarealer

- Utbygger skal beskrive og vurdere flere alternative mottaksarealer.
- Utbygger skal begrunne valget av mottaksareal.
- Eier av det omdisponerte arealet skal prioriteres ved tildeling av matjord. Det kan sikre kort transportavstand, sannsynlig jordlikhet og mindre problemer med problematiske skadegjørere som floghavre, PCN, andre nematoder, svartsøtvier og hønsehirse.
- Noen ganger vil det imidlertid ikke være mulig eller ønskelig å flytte matjorda på samme eiendom. Da må utbygger oppsøke andre aktuelle arealer og eiere i rimelig avstand. Transportavstand skal vurderes og forsøkes minimert. Utbygger skal presentere alternative mottaksarealer, og beskrive og vurdere disse.
- Det kan være behov for forberedende arbeider på mottaksarealet. Særlig gjelder dette ved flytting av jord til dyrkbare arealer, for eksempel ved at stubber legges i jorddekte ranker mv. Det kan også være behov for fjerning av stein før matjorda legges ut. I så fall skal arbeidet og hvem som er ansvarlig beskrives.
- Behov for drenering skal vurderes. Legges matjord ut oppå fyllinger bør plan og ansvarsforhold for drenering ligge ved matjordplanen. Høye massefyllinger bør få satt seg før matjorda legges ut og det legges drenering. Utføring, tidshorizont og ansvarsforhold beskrives i matjordplanen.
- Målet med jordflytting er å redusere matproduksjon minst mulig ved å ta vare på matjordlaget for å bygge ny matjord, forbedre dyrka mark eller dyrkbar mark. Beregnet avlingsøkning på mottaksarealet etter jordflytting er derfor viktig i vurderingen av alternative mottaksarealer.
- Eier av mottaksarealet må søke om evt. nydyrking.
- Terrengendring over 3 meter er alltid søknadspliktig (PBL). Kommunen må vurdere om terrengendringen er søknadspliktig etter forurensningsforskriften kap. 4 (bakkeplanering). Eier av mottaksarealet er søker.

3

Beskrivelse av mottaksarealer

- Samme jordprøver skal tas for mottaksarealet som for matjorda som skal flyttes. Ikke krav til jordprøvetaking for PCN (kun relevant dersom de vil søke tillatelse til flytting av PCN-smitta jord).
- Opprinnelig matjordtykkelse på mottaksarealet, jordprøver, steininnehold, egnethetsklasser, drenering og vanningsmuligheter gir grunnlag for en faglig vurdering av kvalitetshevingen som oppnås ved å tilføre den matjorda som er beskrevet i punkt 1. Tykkelsen på tilført matjord og hvor godt tilført matjord er tilpasset stedegen jord er viktig i vurderingen av kvalitetshevingen. Kvalitetshevingen skal gi økte avlinger. Avlingsøkningen skal anslås.
- Status for floghavre, svartsøtvier, hønsehirse og nematoder og om jorda er egnet til grønnsaker og poteter er avgjørende for hva slags jord som kan flyttes til mottaksarealet. Det er mindre problematisk å flytte smittet jord til arealer der de samme skadegjørerne allerede finnes.
- Avstanden til de valgte arealene skal angis.
- Eierforhold og betingelser for mottak av matjorda skal beskrives.



4

Utførelse av jordflyttingen

Metoder og værforhold under jordflyttingen kan være helt avgjørende for hvor vellykket resultatet blir. Jord med mye silt og leire er mer utsatt for kvalitetsreduksjon ved vanskelige værforhold, enn sand- og morenejord. Oppfølging av entreprenører som utfører arbeidet er nødvendig for å sikre at utførelsen blir gjort i samsvar med matjordplanen.

- For å unngå sammenblanding av masser, bør matjordlaget sikres før oppstart av øvrige tiltak
- Tidspunkt for flytting: Planlagt tidsrom (uker/måned). Tørre forhold og tele er gunstig mht. jordpakking.
- Krav til værforhold: Tiltakshaver skal ikke flytte matjord i ugunstig vær/etter mye regn. Jord bør ikke flyttes når den ikke smuldrer.
- Mellomlagring: Mellomlagring bør så langt som mulig unngås og ikke vare lenger enn 1 år. Det bør vurderes om mellomlagring bør gjøres på ei pute av sand eller grus. Tiltak for oppformering

av ugras må beskrives. Tiltak som dekking, fresing, varmebehandling eller lignende og evt. tiltak mot nematoder.

- Valg av maskiner må vurderes med hensyn til jordpakking: Bulldoser skal aldri brukes. Beltegående gravemaskiner er mest skånsomt ved utlegging av jordmasser. Ulikt transportutstyr kan gi forskjellig jordpakking.
- Når det er mye stein i matjordlaget, skal matjorda soldes før den legges på mottaksarealet.
- Tykkelse på tilført matjord: Beskrive fordelingen av det gitte matjordvolumet på mottaksarealet.
- Tiltakshaver må beskrive hvordan oppfølging og kvalitetssikringen av jordflyttingen er planlagt.
- Kopi av skriftlige avtaler knyttet til matjordflyttingen legges ved til orientering.
- Det skal gis melding til kommunens landbruksforvaltning ved oppstart av jordflytting og ved gjennomført jordflytting.



Interaktiv PDF med bokmerker og hyperlenker

For PC eller Mac

Dokumentet er designet for Adobe Acrobat Reader. Uavhengig av plattform, er Adobe Acrobat Reader den anerkjente standarden for pålitelig visning av PDF. Programmet er gratis.

Skal du finne noe raskt?

Søkefunksjon i PDF-leseren aktiviseres ved å taste Ctrl+F på PC, eller Cmd+F på Mac. Skriv inn ønsket ord i søkefeltet som dukker opp.

Alle kapitler er bokmerket og snarveier til disse finnes i PDF-leserens meny.

Utskriftsvennlig

Dokumentet er designet for liggende A4-utskrift. Skriv ut dokumentet i 100 prosent størrelse (ikke tilpasset størrelse) for best resultat.

Lese PDF-dokumentet på iPad?

Når du mottar dokumentet på e-post bør du ikke lese den direkte via e-post-viseren. For best mulig visning anbefaler vi at du laster ned dokumentet og åpner det i iBooks (hvis du ikke har Adobe Acrobat Reader).

Dokumentet fungerer godt i iBooks, med god søkefunksjon og tydelige bokmerker. Du navigerer ved å bla gjennom dokumentet, eller ved å klikke direkte på overskriftene i innholdsfortegnelsen. Hyperlenker vises som understreket tekst i referanselistene.

Leser du dokumentet på en svært liten skjerm, anbefaler vi å dobbeltrykke på ønsket tekstspalte. iBooks vil zoome inn til lesevennlig størrelse. Dobbelttrykk igjen for å se hele layouten.

På Androide enheter anbefaler vi Adobe Acrobat Reader dersom den innebygde leseren ikke fungerer godt.



Dokument mottas på e-post

- Hold fingeren på ikonet til meny dukker opp



Importer med iBooks

- Klikk på ikonet
- Dokumentet legges i biblioteket

iBooks gir optimal lesemodus på iPad

- Naviger med knappene
- Klikk på hyperlenker i innholdsfortegnelse
- Vis alle sider som miniatyrer
- Bruk bokmerker
- Dobbeltklikk på kolonner for å zoome inn
- Søk i fritekst
- Still lys og kontrast
- Bla fram og tilbake



Vestfold og Telemark fylkeskommune
vtfk.no

Postadresse:
Postboks 2844
3702 Skien

Besøksadresser:
Torggata 18, Skien
Svend Foynsgate 9, Tønsberg

Kontakt:
35 91 70 00
post@vtfk.no